OVER HET KIND, DE TAAL EN DE UITVAL

Tijdens de schoolloopbaan wordt het verschil tussen anderstalige leerlingen en Nederlandse leerlingen vaak groter. Anderstalige leerlingen blijven niet alleen in taal, maar ook in andere vakken steeds meer achter bij hun leeftijdsgenoten. Dit heeft consequenties voor het vervolgonderwijs: aan het eind van de basisschool gaan grote groepen anderstaligen naar lagere vormen van voortgezet onderwijs. Bovendien verlaten relatief meer anderstalige dan Nederlandse kinderen voortijdig de middelbare school (bron: CBS).

Een van de oorzaken van deze uitval is het niet of te slecht beheersen van het Nederlands. Een goede Nederlandse taalbeheersing is immers een voorwaarde voor het volgen van hogere vormen van onderwijs. Ook Nederlandse kinderen beheersen pas op twaalfjarige leeftijd het Nederlands echt. Maar terwijl zij de taal vooral buiten de school leren, in contacten met familie en vrienden, zijn anderstalige kinderen voor het leren van Nederlands voornamelijk op de school aangewezen.

Neem uw school eens onder de loep. Scoren veel anderstalige leerlingen onder het landelijk gemiddelde? Hebben nieuwkomers extra begeleiding? Is er een bovenmatige verwijzing van anderstalige kinderen naar het speciaal onderwijs? Daalt het groepsniveau?

Deze handreiking biedt een instrument om in kaart te brengen of de anderstalige leerlingen van uw school voldoende Nederlands leren. Daarnaast worden oplossingsrichtingen aangegeven.

Hebt u een vraag over onderwijs aan anderstalige leerlingen? Of wilt u ondersteuning bij het formuleren van uw taalbeleid? Neem contact op voor advies en begeleiding op maat.
E: info@nt2onderwijs.nl
I: www.nt2onderwijs.nl

(2003/2016) Idee en ontwikkeling: Josée Coenen, Ontwerp: Corps

NT2-onderwijs is een gezamenlijk project van de Bazalt Groep.

bazalt Uw educatieve partner HCO RPCZ

DOELEN OP MAAT

SMART staat voor Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden. Door uw doelen SMART te formuleren is duidelijk wat u wanneer wilt bereiken en op welke manier.

Hieronder bieden we u voorbeelden van doelen voor taalbeleid die SMART zijn geformuleerd.

Doelen voor taalbeleid SMART geformuleerd

U bespreekt de risicomomenten in een teamvergadering (Specifiek). Alle leerkrachten (Acceptabel) onderkennen deze momenten en zien als voorlopige oplossing het invoeren van speciale woordenschatlessen (Meetbaar) of klanklessen in groep een en twee (Meetbaar), na het volgen van een nascholingcursus (Realistisch) binnen nu en drie maanden (Tijdgebonden).

Het schoolteam:

'Twee leerkrachten (Specifiek en Meetbaar) volgen een post hbo-opleiding leraar Nederlands als tweede taal (Specifiek en Meetbaar). Zij dragen de opgedane kennis over tijdens bouwvergaderingen aan alle leerkrachten (Acceptabel), waardoor deze al kleine veranderingen toepassen in hun lessen (Realistisch), gedurende de duur van de eenjarige cursus (Tijdgebonden).'

De directie:

'De school zet financiële middelen niet langer voor klassenverkleining in, maar voor de onderbouw, extra middelen, een extra leerkracht, extra nascholing (Specifiek en Meetbaar). Als alle leerkrachten het hiermee eens zijn (Acceptabel). In drie maanden (Realistisch en Tijdgebonden) is de hele opzet organisatorisch rond.'

De onderbouwleerkracht:

'De onderbouwleerkrachten letten deze week op de manier van spreken: niet teveel, niet te snel en zonder verwijswoorden als *het, die, dit, erop* en *ernaast*. We zijn expliciet: dus in plaats van *'Leg het daar maar in'* zeggen we *'Leg het boek maar in de kast'* (Specifiek). Iedereen (Acceptabel) maakt een audio-opname van een instructie van een les (Meetbaar), maximaal vijf minuten (Realistisch). Volgende week beluisteren we de opnames van elkaar en geven commentaar (Tijdgebonden).'

De midden- en bovenbouwleerkracht:

'Elke leerkracht in de midden- en bovenbouw bedenkt bij een oefening uit het taalboek welke voorkennis de leerling daarvoor nodig heeft (Specifiek). Deze voorkennis geeft de leerkracht op papier aan de leerling, aangevuld met de uitspraak van de woorden (woordaccent), het type woord (znw., ww., bijv.nw.), het lidwoord of de vervoeging, de schrijfwijze in lettergrepen, en een betekenisomschrijving (Meetbaar). Alle leerlingen (Acceptabel) leren deze woorden, op school of thuis (Realistisch). De leerkracht overhoort de kinderen de volgende dag. Aan het eind van de week een snel spelletje waarin de woorden aangevuld met andere geleerde woorden uit overige lessen worden herhaald (Tijdgebonden).'

In kaart brengen hoe het staat met het leren van Nederlands door anderstalige leerlingen kan ook SMART:

Specifiek:	**Wie geeft eigenlijk de lessen Nederlands aan anderstalige leerlingen?**
Meetbaar:	**Hoeveel uren en middelen zijn hiervoor beschikbaar?**
Acceptabel:	**Volgen alle anderstalige leerlingen deze lessen?**
Realistisch:	**Is de leerkracht hiervoor opgeleid?**
Tijdgebonden:	**Vinden deze lessen gedurende de hele schooltijd plaats?**
	Wanneer zijn deze lessen ingeroosterd?

NT2 onderwijs

Taal SMART

DE SCHOOLLOOPBAAN VAN HET ANDERSTALIGE KIND

S	***Groep 1** Aanvang*	S
	***Groep 2** Begin*	
M	***Groep 2** Eind*	M
	***Groep 3** Begin*	
A	***Groep 3** Eind*	A
	Groep 4, 5 en 6	
R	***Groep 7 en 8***	R
T	***Groep 8***	T
	Nieuwkomers	

GEBRUIKSAANWIJZING

Loop samen met uw collega's de risicomomenten in de school voor anderstaligen langs en beantwoord de vragen. U krijgt inzicht waar de knelpunten voor de anderstalige leerlingen zitten. U kunt vooraan beginnen, maar u kunt ook terug redeneren. Wie ontdekt dat leerlingen in groep 8 dramatisch laag scoren, kan er zo achter komen op welk moment de taalachterstand al begonnen is.

Alle anderstalige kinderen beleven zogenoemde risicomomenten tijdens hun schoolloopbaan:

- groep een: binnenkomst op school;
- de overgang van groep twee naar drie: het leren lezen in het Nederlands;
- vanaf groep vier/vijf tot en met groep acht: begrijpend en studerend leren lezen;
- de overgang naar het voortgezet onderwijs.

Een apart risico is er voor de groep nieuwkomers, ongeacht in welke groep ze geplaatst worden.

Symptomen van onvoldoende taalbeheersing

Als de anderstalige leerlingen gewoon meedoen met het schoolprogramma, dan vallen als eerste de zogenoemde 'langzame leerders' uit. Terwijl andere leerlingen redelijk technisch kunnen lezen, hebben zij nog steeds moeite met het lezen van eenvoudige, eenlettergrepige woorden. Vanaf groep vier vallen vervolgens ook de minder trage leerders uit, omdat ze moeite hebben met het begrijpen van teksten. U merkt dat aan het dalende lestempo, of de lage gemiddelde scores op toetsen. U laat onderdelen van lessen vervallen. Soms verdwijnen zelfs hele vakken van het rooster.
Neemt u eens een vertraagde leerling uit de bovenbouw in gedachten en loop alle risicomomenten eens terug voor deze leerling. Waar is de vertraging begonnen?

Oplossing

Het organiseren van structurele lessen Nederlands is de enige manier om uitval door onvoldoende taalbeheersing te voorkomen. Dit geldt niet alleen voor de langzame leerders maar voor alle anderstaligen, en in elke groep.

Maatregelen

Korte termijn: een inhaalrace voor de middenbouw en bovenbouw

- **Specifieke nascholing voor een onderbouw- en een bovenbouwleerkracht.**
- **Het aanschaffen van boeken, opdat iedereen zich kan inlezen.**

Lange termijn: een structurele leerlijn Nederlands

- **Deskundigheidsbevordering van alle groepsleerkrachten (nascholing).**
- **Op schoolniveau een leerstoflijn Nederlands vaststellen, verdeeld over alle leerjaren (inschakelen deskundigen).**

Daarna:

- **Specifieke lessen Nederlands inroosteren door verlenging van de schooldag voor de middenbouw en bovenbouw of met meer huiswerk voor de kinderen. In de onderbouw meer zelfstandig werken in hoeken realiseren.**

Financiering

U kunt financiële middelen van de gemeente en/of overheid inzetten voor extra leermiddelen of speciaal opgeleide leerkrachten.
Kijk voor meer informatie over financieringsmogelijkheden op www.lowan.nl.

DE SCHOOLLOOPBAAN VAN HET ANDERSTALIGE KIND

Groep 1 *Aanvang*
- Spreekt het kind Nederlands?
- Heeft het gevarieerd en veelvuldig contact met Nederlandstalige kinderen?
- Heeft het kind ook een vve-programma gevolgd?
- Zitten er veel Nederlandstalige kinderen in de klas?
- Is er veel interactie met Nederlandstalige kinderen in de klas?

→ ***Ja*** → Er zijn relatief weinig specifieke lessen Nederlands nodig.

→ ***Nee*** → Specifieke lessen Nederlands zijn nodig in klanklessen en woordenschat.

Groep 2 *Begin*

Aanvankelijk leesonderwijs
- Krijgt het anderstalige kind speciale lessen Nederlands?
- Krijgt het kind woordenschatlessen?
- Onderwijst u tussen de 80-100 woorden per week?
- Krijgt het kind speciale klanklessen?
- Krijgt het kind taalgebruiklessen?

→ ***Nee*** → Specifieke lessen Nederlands in woordenschat, klanken, zinsbouw, vormleer en taalgebruik zijn nodig.

Eind

Blijven er anderstalige kinderen achter?

→ ***Ja*** → Specifieke lessen Nederlands in woordenschat, klanken, zinsbouw, vormleer en taalgebruik zijn nodig.

Groep 3 *Begin*

Leren lezen
- Verstaat en spreekt het anderstalige kind alle Nederlandse klanken?
- Beheerst het kind ook voldoende specifieke Nederlandse woordenschat om te kunnen lezen en schrijven?
- Beheerst het kind de specifieke Nederlandse woordenschat voldoende om de leesboekjes te kunnen lezen en te begrijpen?

→ ***Nee*** → Vul specifieke lessen Nederlands in met: klanken, woordenschat-algemeen, woordenschat-vaktaal van het leren lezen en schrijven (zoals regel, zin, woord, bovenaan, vooraan), vaktaal van de leesboekjes (verhaalwoorden als: *prinses, koning, fee, reus*; geluids-woorden als: *bah, krak, woef woef*) zinsbouwlessen, vormleer en lessen taalgebruik.

Eind

Kan het kind minimaal lezen op AVI E3?

→ ***Nee*** → Vul specifieke lessen Nederlands in met: klanken, woordenschat-algemeen, woordenschat-vaktaal van het leren lezen en schrijven (zoals regel, zin, woord, bovenaan, vooraan), vaktaal van de leesboekjes (verhaalwoorden als: *prinses, koning, fee, reus*; geluids-woorden als: *bah, krak, woef woef*) zinsbouwlessen, vormleer en lessen taalgebruik.

Groep 4, 5 en 6

Het begrijpend en studerend lezen van teksten bij 'taal' en bij zaakvakken
Nota bene: Een anderstalig kind moet 90 procent van de woorden in een mondelinge of schriftelijke Nederlandse tekst kennen om die tekst te kunnen begrijpen.
- Krijgt het kind specifieke Nederlandse woordenschatlessen?
- Onderwijst u tussen de 75-100 woorden per week?
- Leren de kinderen deze woorden ook actief gebruiken?
- Is de gemiddelde score van de groep op bijvoorbeeld Cito-toetsen score III?

→ ***Nee*** → Specifieke lessen Nederlands zijn hard nodig. Voornamelijk woordenschat: vaktaalwoorden (75-100 woorden per week, diepere woordkennis). Maar ook bijvoeglijke naamwoorden, functiewoorden, woordcombinaties, uitdrukkingen. En zinsbouw (alle zinstypen, uitgebreidere zinnen, het gebruik van *er, het*), vormleer (samen-stellingen, werkwoordsvervoeging), uitspraak (woordaccent) en taalgebruik. (Dit zijn lessen die Nederlandse kinderen niet nodig hebben.)

Groep 7 en 8

Het begrijpend en studerend lezen van teksten bij 'taal' en bij zaakvakken
- Krijgt het kind specifieke Nederlandse woordenschatlessen?
- Onderwijst u tussen de 75-100 woorden per week?
- Leren de kinderen deze woorden ook actief gebruiken?
- Is de gemiddelde score van de groep op bijvoorbeeld Cito-toetsen score III?

- Past u teksten of vakken aan het lage niveau van taalbeheersing aan?
- Slaat u moeilijke oefeningen over?
- Laat u vakken vervallen uit het curriculum?

→ ***Nee*** → Specifieke lessen Nederlands zijn hard nodig. Voornamelijk woordenschat: vaktaalwoorden (75-100 woorden per week, diepere woordkennis). Maar ook bijvoeglijke naamwoorden, functiewoorden, woordcombinaties, uitdrukkingen. En zinsbouw (alle zinstypen, uitgebreidere zinnen, het gebruik van *er, het*), vormleer (samen-stellingen, werkwoordsvervoeging), uitspraak (woordaccent) en taalgebruik. (Dit zijn lessen die Nederlandse kinderen niet nodig hebben.)

→ ***Ja*** → De achterstand is echt begonnen!

Groep 8
- Beheersen de anderstalige leerlingen minimaal de kerndoelen van groep acht?
- Is er aansluiting bij het voortgezet onderwijs?

→ ***Nee*** → Loop de risicomomenten hierboven nog eens langs. Wanneer is de achterstand begonnen?

Nieuwkomers
- Hebt u een overzicht van de vaardigheden in het Nederlands van de nieuwkomers?
- Krijgen deze kinderen extra lessen Nederlands?

→ ***Nee*** → Extra lessen Nederlands zijn nodig.